

**”Miettii vähäns et mikäs viikonpäivä se on” -
Lasten kokemuksia varhaiskasvatuksen piirihetkistä**

Veera Veikkolainen

Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma
Kevätlukukausi 2019
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Veikkolainen, Veera. 2019. Lasten kokemuksia varhaiskasvatuksen piirihetkistä. Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 38 sivua + liitteet.

Tällä tutkimuksella on selvitetty lasten omia kokemuksia päiväkotien piirihetkistä. Tutkimuksen lähtökohtina ovat varhaiskasvatuksen ammattilaisten sekä lasten vanhempien keskustelut aiheesta. Aiheesta on keskusteltu julkisessa keskustelussa sekä varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä, mutta asiasta ei ole useimmiten keskusteltu lasten kanssa.

Tämä tutkimus on toteutettu kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä ja tutkimuksen tutkimusote on fenomenologinen. Aineistonkeruumenetelmänä on käytetty puolistrukturoitua temahaastattelua. Otantaan valittiin kuusi lasta, iältään 4-6 vuotiaita. Aineiston analyysi on toteutettu aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmin, luokittelemalla.

Tutkimuksessa selvisi, että piirihetket ovat pääasiassa lasten mielestä mukavia. Lasten kertomuksissa korostuivat hyvin perinteiset piirihetkien toiminnat ja niiden merkityksellisyys lapsille. Lapset kertoivat myös erilaisista asioista, joita piirihetkillä tehdään ja joista he pitävät. Tuloksissa tuli myös esille lasten mielestä piirihetkien negatiivisia puolia, kuten esimerkiksi, että piireillä ei aivan joka kerta jaksaa olla.

Tutkimustulosten perusteella voidaan päätellä, että aiheesta tulee tehdä laajempaa sekä tarkempaa tutkimusta ennen kuin voidaan todeta, että kuinka piirihetkiä tulee järjestää. Erityisesti voidaan huomata, että varhaiskasvatusta suunnittelevien ja kehittävien ammattilaisten tulisi ottaa piirihetkien suunnitteluun mukaan myös lapset ja rakentaa piirihetkien toimintaa yhdessä heidän kanssaan lasten osallisuus ja aktiivinen toimijuus huomioiden.

Asiasanat: piirihetki, varhaiskasvatus, päiväkotitoiminta, osallisuus, toimijuus, haastattelu, fenomenologia

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	4
2	LASTEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA	7
	2.1 Lasten osallisuus käsitteenä	7
	2.2 Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tehtävä lasten osallisuuden mahdollistajina	10
3	LASTEN AKTIIVINEN TOIMIJUUS VARHAISKASVATUKSESSA	13
	3.1 Lasten toimijuus käsitteenä	13
	3.2 Lasten toimijuus varhaiskasvatuksen ympäristöissä	14
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	16
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	17
	5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa.....	17
	5.2 Tutkittavat.....	18
	5.3 Aineiston keruu.....	18
	5.4 Aineiston analyysi	19
	5.5 Eettiset ratkaisut.....	21
6	TULOKSET	24
	6.1 Lasten omia kokemuksia piirihetkistä	24
	6.2 Lasten toimijuus ja osallisuus piirihetkillä.....	28
7	POHDINTA	31
	7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	31
	7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusmahdollisuudet.....	33
	LÄHTEET	36
	LIITTEET	39

1 JOHDANTO

Lasten aktiivinen toimijuus sekä lasten osallisuus ovat korostuneet viime vuosina suuresti varhaiskasvatuksessa. Myös pedagoginen ote varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä opetuksen, kasvatuksen ja hoidon kokonaisuudessa on vahvistunut ja lapsi-aikuinen-valtasuhteilla on ollut jonkin verran muutospaineita. Lapsia tahdotaan nykyään ymmärtää aloitteellisina ja aktiivisina toimijoina, jolloin he rakentavat omaa ymmärrystä vuorovaikutussuhteessa fyysiseen ja sosiaaliseen ympäristöönsä. (Opetushallitus 2018, 22; Turja 2016, 43.) Yksi paikka, jossa tällaista ymmärryksen konstruktiota tapahtuu usean lapsen elämässä, on päiväkotit. Päiväkodissa arki rakentuu voimakkaasti toimintatapojen sekä rutiinien ympärille (Roos 2016, 54). Eräs usein päiväkodeissa vakinaisena toimintatapana ollut lapsiryhmän jokapäiväinen tapahtuma on piirihetket.

Tämä tutkimus tutkii lasten omia kokemuksia liittyen varhaiskasvatuksen, eli pääasiassa päiväkotien, piirihetkiin. Piirihetket ovat olleet hyvin perinteinen tapa päiväkodeissa kokoontua lapsiryhmän kanssa ja käydä läpi ajankohtaisia asioita yhdessä. Monesti piirihetkiin liittyy myös muuta vaihtuvaa toimintaa. Piirihetket ovat yleisesti mielletty pedagogisiksi toimintahetkiksi, jotka ovat aikuisjohtoisia.

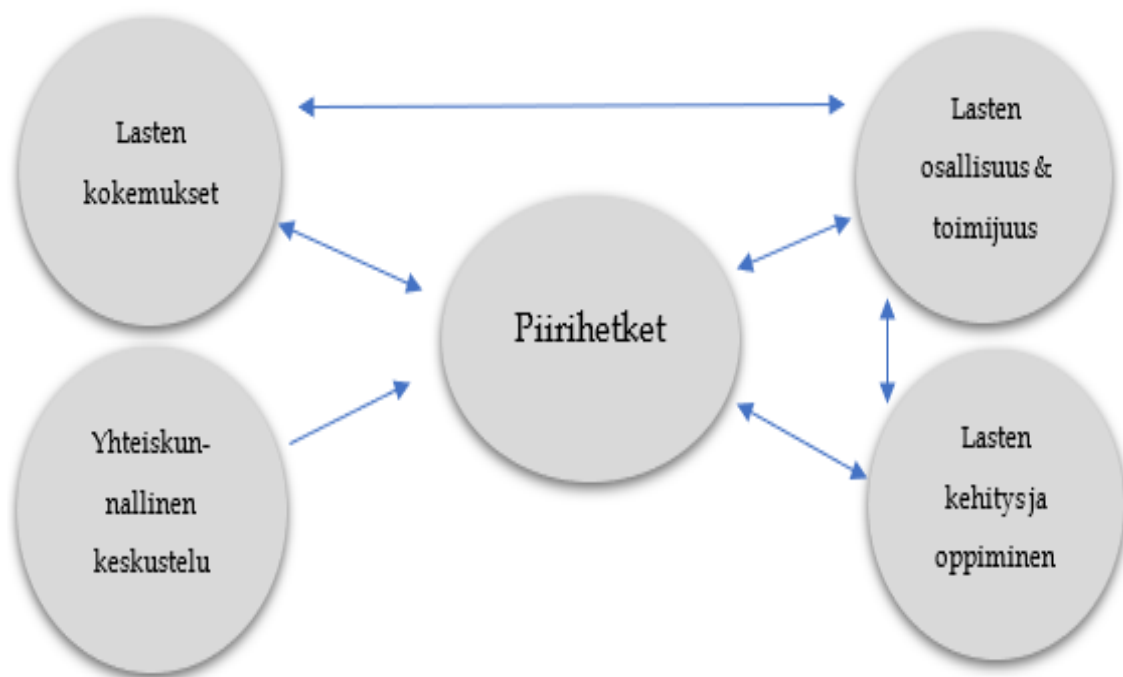
Aikuisjohtoisista ja perinteisistä piirihetkistä on käyty paljon julkista keskustelua viime vuosina. Osa lasten vanhemmista ja varhaiskasvatuksen ammattilaisista on kokenut, että piirihetket voivat olla esimerkiksi liian pitkiä, lapset joutuvat odottelemaan piireissä paljon, piirit ovat hyvin äänekkäitä sekä vievät lapsilta aikaa pois ulkoilusta sekä leikistä. Osa on kuitenkin kokenut, että piirihetkillä opetellut ja käsitellyt asiat sekä hetki rauhoittumiseen yhdessä on tärkeä osa päivää ja lasten oppimista edistävä tekijä. Keskusteluissa aiheesta on myös noussut esille lasten toimijuus ja osallisuus. On pohdittu, toteutuuko piirihetkillä lasten osallisuus ja saavatko he olla aktiivisia toimijoita, jos piirihetket ovat kovin aikuisjohtoisia.

Roosin (2016, 79-81) lasten osallisuutta koskevassa tutkimuksessa, nousi lasten haastatteluissa esille piirihetket. Lapsilta tiedusteltiin mieluisia sekä ei-niin-mieluisia tapahtumia ja toimintoja päiväkodissa. Osa lapsista mainitsi piirihetket epämieluisana toimintana, pääasiassa liittyen istumiseen tai odotteluun piireillä. Tämä on juuri eräs seikka mitä vanhemmat sekä varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat pohtineet. Ovatko piirihetket liian passivoivia, aikuisjohtoisia tai epämieluisia lapsille?

Olen itse havainnut työskennellessäni viime vuosina varhaiskasvatuksessa, että moni varhaiskasvatuksen opettaja on lähtenyt kehittämään julkisen keskustelun pohjalta piirihetkiä opettamilleen lapsiryhmille, lähinnä niitä supistaen tai poistaen ne toiminnasta kokonaan. Olen kuitenkin myös huomannut, että lapset vaikuttavat pitävän piirihetkistä ja tuovat usein piirihetkiä leikkeihinsä. Lapset saattavat leikkiä keskenään piirihetkiä tai järjestää piirihetkiä leluille. Myös lasten vanhemmat ovat kertoneet lasten leikkineen piirihetkiä kotona.

Olen myös työssäni varhaiskasvatuksessa itse järjestänyt joskus piirihetkiä niin, että lapset pääsevät niitä "pitämään". Tämä oli lasten mielestä erittäin mukavaa, ja aina löytyi monta vapaaehtoista piirejä pitämään. Kyseisen toimintamallin taustalla oli ajatus saada lapset osallistumaan piirihetkien toteutukseen enemmän. Kuitenkin, vaikka aikuiset lasten osallisuuden nimissä muokkaisivat piirejä tai eivät, tärkeää on ensin tutkia tarkemmin mitä lapset itse ajattelevat piirihetkistä.

Tällä tutkimuksella tavoitellaan suoraa tietoa lasten omista kokemuksista piirihetkistä. Tavoitteena on saada tietoa siitä, pitävätkö lapset piirihetkistä ja kokevatko he ne mielekkäiksi. Tutkimuksessa kartoitetaan myös sitä, että kokeeko lapsi käsittelevänsä piirihetkillä itselleen tärkeitä asioita ja pääsevänsä osallistumaan sekä toimimaan. Lähtökohdat tälle tutkimukselle pohjautuvat lasten osallisuuteen ja toimijuuteen, joihin liittyvät keskustelut ovat herättäneet pohdinnan piirihetkistä. Tutkimuksen keskeisimmät käsitteet määräytyvät tutkimusaiheen valinnan lähtökohtien sekä tutkimuksella tavoiteltavien tulosten perusteella. Käsitteet on kuvattu kuviossa 1.

Kuvio 1. Tämän kandidaatin tutkielman keskeiset käsitteet.

2 LASTEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

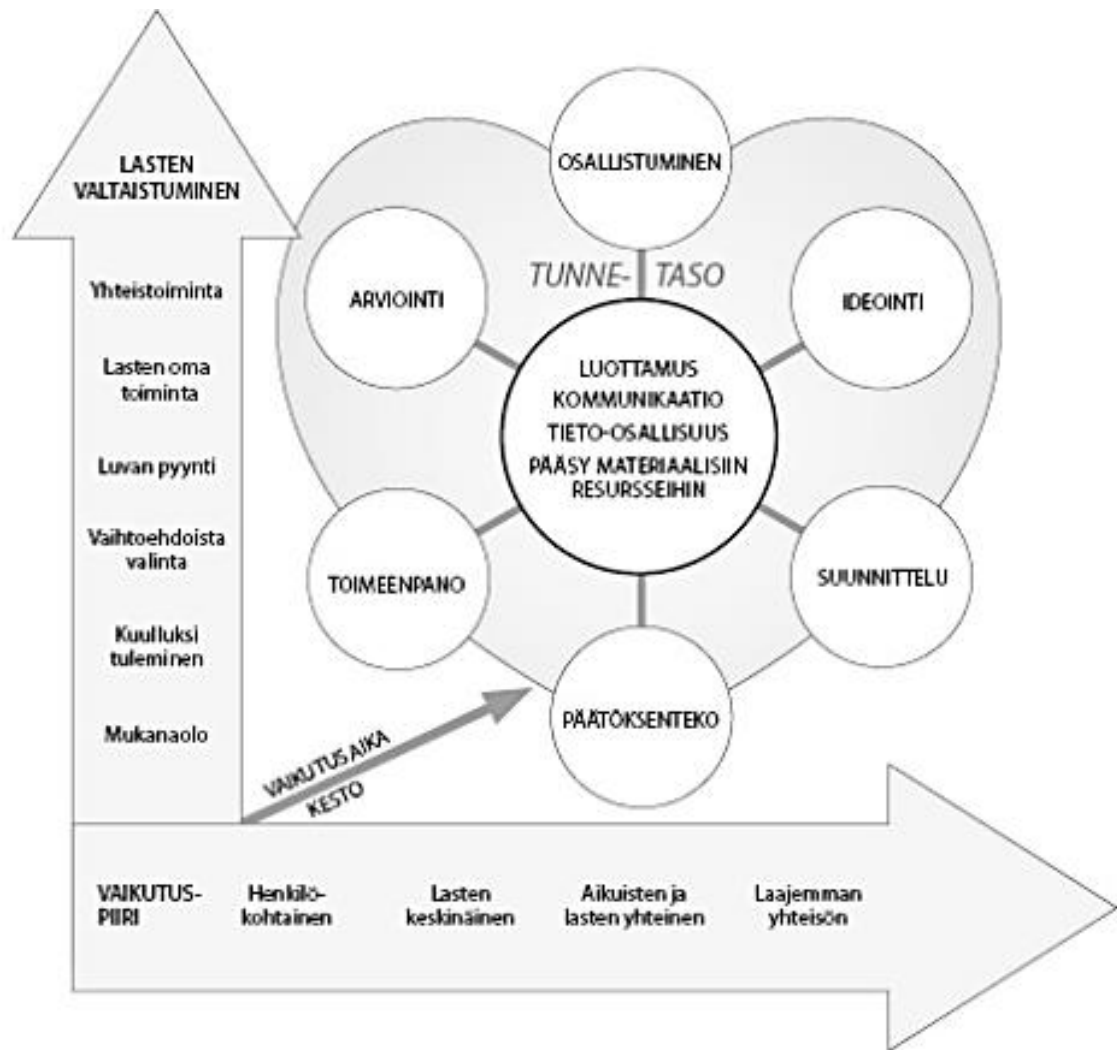
2.1 Lasten osallisuus käsitteenä

Lasten osallisuus merkitsee lasten omaa osallisuutta toiminnan kehittämisessä, toteuttamisessa ja arvioinnissa sekä mahdollisuuksia vaikuttaa heitä koskeviin asioihin, toimintaan ja ympäristöihin. Lasten mahdollisuus osallisuuteen on kirjattu muun muassa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Yleissopimuksen 12., 13. ja 14. artiklan mukaan lapsella on oikeus ilmaista näkemyksensä ja mielipiteensä ikätasonsa mukaisesti sekä oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. (YK-liitto 2011, 27.) Lapsen osallisuuden mahdollistaminen ja ylläpitäminen on kirjattu myös vahvasti Suomen lainsäädäntöön sekä varhaiskasvatusta ohjaaviin säädöksiin, määräyksiin ja ohjeistuksiin. Varhaiskasvatustilain (2018, § 3) mukaan, varhaiskasvatuksen tavoitteena on ”varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin”.

Valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016; 2018), on linjattu varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvoperustat, joiden mukaan ”Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä, omana itsenään ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.” Lasten osallisuuden mahdollistaminen sekä osallisuuden toteutumisen takaaminen ovat varhaiskasvatuksessa hyvin merkittäviä toimintatapoja, joita tulee varhaiskasvatuksen kaikilla osa-alueilla noudattaa. Myös lasten kuuluu voida tiedostaa mahdollisuutensa vaikuttaa ja osallistua.

Osallisuus on hyvin moniulotteista, ja siitä on kehitetty erilaisia malleja. Turja (2016, 49) on kehittänyt osallisuuden mallin, jonka kautta osallisuutta

voidaan tarkastella varhaiskasvatuksessa (kuvio 2). Kyseinen malli muodostuu neljästä ulottuvuudesta, lasten valtaistuminen, aihe/ vaikutuspiiri, osallisuuden vaikutusaika/ kesto sekä osallisuuden tunnetaso.

Kuvio 2. Malli lasten osallisuudesta. (Turja 2017.)

Ensimmäinen ulottuvuus on lasten valtaistumisen aste. Tässä ulottuvuudessa lasten osallisuutta tarkastellaan lasten ja aikuisten välisenä valtasuhteena. Kun lapsilla on lisääntyvässä määrin tietoa toiminnan lähtökohdista sekä tavoitteista, ja kun heidän mahdollisuudet tehdä aloitteita, ideoida ja tehdä päätöksiä

toiminnan suhteen kasvavat, sitä enemmän heidän valtaistumisensa myös kasvaa. Valtaistumisen aste etenee mukana olemisesta yhteistoimintaa kohti. Pääpiirteisessä valtaistumisen ulottuvuus voidaan jakaa kolmeen eri tasoon: 1. Aikuisten johtama toiminta, jossa lasten osallisuus on ehdollista, 2. Lasten johtama toimintaan, jossa aikuiset ovat sivusta seuraajia tai avustajia ja 3. Yhdessä rakennettuihin ja neuvotteluihin tilanteisiin, joissa lapset ja aikuiset toimivat vuorotellen ja rinnakkain. Toisessa ulottuvuudessa tarkastellaan osallisuuden aihetta ja vaikutuspiiriä, jossa on kyse siitä, keitä kaikkia toiminta koskee. Osallisuuden aiheen ja vaikutuspiirin ulottuvuudessa edetään henkilökohtaisesta osallisuudesta laajemman yhteisön osallisuuteen. Kolmas osallisuuden ulottuvuus on ajallinen ulottuvuus. Osallisuutta sisältävä toiminta voi olla lyhyt- tai pitkäkestoista sekä kertaluonteista tai kauemmas kantavaa vaikutuksiltaan. Lisäksi osallisuutta voidaan tarkastella Turjan mallin mukaan myös tunnetason ulottuvuudella. Tunnetason ulottuvuus perustuu mallin perusedellytyksiin, joita ovat kommunikaatio, tieto-osallisuus sekä pääsy materiaaliin resursseihin. Tunnetason ulottuvuudella osallisuus rakentuu hyvin yksilöllisesti ja on vahvasti yhteydessä näihin perusedellytyksiin. Kasvattajien tehtäväksi jää taata, että lapsilla tasaantuisivat erot sekä lisääntyisivät mahdollisuudet perusedellytyksiin. (Turja 2016; 2017.)

Lasten osallisuuden korostuminen kasvatuksessa pohjautuu siihen, että osallisuudella on suuri merkitys lasten minuuden, itsetunnon, ajattelun sekä vuorovaikutustaitojen kehitykselle. Kun lapset saavat yhdessä muiden kanssa reflektoida omia kokemuksia, näkemyksiä ja arvostuksia, kehittää ja arvioida asioita sekä toteuttaa toimintaa, heidän metakognitiiviset taitonsa kehittyvät. Tällöin heillä kasvaa itseluottamus ja käsitys itsestä, ja he oppivat yhteisössä tarvittavia taitoja. (Turja 2016, 53.) Käsitys itsestä muokkautuu ensin osallisuuden kokemusten kautta sekä vuorovaikutuksen kautta, ja sitten tuntemuksissa siitä, kuinka tärkeät ihmiset heidän ympärillään suhtautuvat heihin (Mäkinen 2016, 103). Lasten osallisuus ja omat vaikutusmahdollisuudet luovat lapsille myös voimaantumisen tunteita. Voimaantumisen on keskeistä vaikutusmahdollisuus omaan sekä muiden toimintaan (Lehtinen 2009, 107).

Voimaantuminen tuo lapselle minuuteen liittyvän identiteettikehityksen lisäksi positiivisia tunteita ja kokemuksia omasta toiminnasta. On merkittävää, että kasvattajat toimivat niin, että lasten mahdollisuudet osallisuuteen huomioidaan mahdollisimman hyvin kaikessa toiminnassa ja toiminnan kehittämisessä, jotta lasten kehitys ja oppiminen positiivisten kokemusten kautta vahvistuu.

2.2 Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tehtävä lasten osallisuuden mahdollistajina

Lapsi on oman elämänsä asiantuntija ja lapsia kuuntelemalla aikuisella voi olla mahdollisuus päästä raottamaan lapsuuden ikkunaa (Roos 2015, 15). Lapset tuntevat itse itsensä parhaiten, ja heidän tietojensa mukaisesti toimittaessa mahdollistetaan lasten osallisuus toiminnassa. Lasten osallisuuden mahdollistamisella ja arvostavalla kohtaamisella edistetään myös lasten hyvinvointia, sekä annetaan paremmat mahdollisuudet oppia ja kehittyä positiivisemmassa ympäristössä omalla tavallaan. (Opetushallitus 2018.)

Kasvatuksessa on kysymys tietynlaisesta valtasuhteesta, ja varhaiskasvatuksen näkökulmasta kyse on lasten ja varhaiskasvatuksessa toimivien kasvatusalan ammattilaisten välisistä valtasuhteista. Näitä suhteita määrittävät ammattilaisten käsitykset kehityksen ja oppimisen luonteista, kyseisessä kulttuurissa sekä ajassa vallitsevat käsitykset lapsen olemuksesta ja asemasta, sekä ammattilaisten henkilökohtaiset näkemykset lapsuuteen liittyen. (Turja 2016, 42.) Ammattilaisten tulee kasvatusajattelussaan ottaa yhä enemmän huomioon lasten näkökulmat sekä lasten osallisuus ja miten se rakentuu. Theobaldin ja Kultin tutkimuksen (2012, 12) mukaan opettajat, jotka antavat aikaa ja harkintaa lasten osallisuuden prosesseille, omaavat taitoa mahdollistaa lasten osallisuutta.

Lasten osallisuuden prosessien lähtökohtia ovat lasten kanssa keskusteleminen sekä heidän kertomustensa aito kuunteleminen. Vain lasten aito kuunteleminen voi kertoa aikuisille mitä he oikeasti tarvitsevat, sen sijaan

että oletettaisiin heidän tarpeensa (Hill, Davis, Prout & Tisdall 2004, 80). Lasten aktiivisen osallisuuden tukeminen vaatii aikuiselta myös tilanantoa sekä pysymistä riittävästi taustalla (Rasku-Puttonen 2006, 125). On tunnistettava lasten mielenkiinnon kohteita ja ominaisia tapoja toimia heidän toimintaansa havainnoimalla. Tämä myös mahdollistaa sen, että lasten osallisuus toiminnassa lisääntyy, kun aikuinen saattaa päiväkodin arjen tilanteissa heittäytyä yllättäenkin mukaan toimintaan lasten kanssa (Roos 2015, 175). Tämänkaltaisissa lasten ehdoilla etenevissä tilanteissa lasten osallisuus on aina läsnä, ilman että sitä tarvitsee erikseen pohtia tai rakentaa.

Tämän lisäksi lasten osallisuuden toteuttamiseen vaikuttaa aikuisten ajattelutavat. Salmisen (2013, 72), tutkimuksen mukaan aikuisten (ko. tutkimuksessa opettajat) pedagogisesti sensitiivinen asenne on tärkeässä asemassa lasten osallisuuden toteutumisessa. Aikuisten ja erityisesti varhaiskasvatuksen opettajien tulee olla avoimia ja vastaanottavia lasten omille asioille sekä mielipiteille.

Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöt ovat paikkoja, joissa lasten ääni tulee kuulua, mutta samanaikaisesti ne ovat oppimisympäristöjä, joissa oppimiselle on asetettu kokonaisvaltaisia tavoitteita. Varhaiskasvatuksen ammattilaisilta odotetaan tavoitteisiin perustuvaa toiminnan ja menetelmien suunnittelua, mutta myös lasten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien huomioimista toiminnassa. (Sheridan & Pramling Samuelsson 2001, 187-188.)

Varhaiskasvatuksen arkeen tarvitaan luontevia lasten osallisuuden sekä kuuntelemisen hetkiä, joissa on mahdollista kohdata lapset heidän lähtökohdistansa käsin sekä heille luonnollisilla tavoin. Aikuisten ja lasten yhteistä olemista tulee lisätä. Nämä hetket mahdollistavat lasten kuulluksi tulemista. Kuulluksi tuleminen on yhteydessä myös varhaiskasvatuksen pohjimmaiseen tavoitteeseen, lasten hyvinvointiin. Jos tahdotaan määritellä se, mitä lapset tarvitsevat voidakseen hyvin, ei voida kuunnella vain aikuisia. (Roos 2016.) Varhaiskasvatuksen ammattilaiset voivat lapsia kuunneltuaan ja havainnoituaan tuoda heidän vaikutustaan konkreettisin tavoin toimintaan sekä toiminnan suunnitteluun.

Lasten osallisuus toiminnassa lisääntyy myös sillä, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset perustelevat lapsille toimintaa ja opetusta heidän ymmärtämällään tavalla. Lasten tulee myös olla osallisia toiminnan tarkoituksessa, tietää mitä he tekevät ja miksi he tekevät niin (Jones 2007, 575). Kun toimintaa perustellaan lapsille heidän ymmärtämällään tavalla, lapset tulevat myös kyseisen toimintatavan kautta kohdatuksi. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tehtävänä on korostaa toimintaa lapsille perustellessaan sen oppimistavoitteita sekä sitä, mikä on lasten osallisuutta ja miten se toteutuu.

Lasten on myös hyvin tärkeää saada osallistua toiminnan arviointiin. Pedagogisesti ajateltuna lasten osallisuus arvioinnissa toimii demokraattisen ajattelun sekä vastuuntuntoiseksi kansalaiseksi kasvamisen taustalla. Parhaimmillaan lasten osallisuuden toteutuessa lapsille syntyy kokemus täysivaltaisesta yhteisön jäsenyydestä, jolloin lapsi saa toimia toiminnan suunnittelijana, toimijana ja toiminnan arvioijana vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa aikuisten sekä muiden lasten kanssa. (Parrila & Fonsén 2016.)

3 LASTEN AKTIIVINEN TOIMIJUUS VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Lasten toimijuus käsitteenä

Lasten osallisuuteen liittyy myös lasten toimijuuden käsite. Lasten toimijuutta tarkastellaan kuitenkin erillisenä lapsuuteen liittyvänä ilmiönä. Nykyaikana on hyvin tavanomaista irtisanoutua yhteiskunnan normeista ja tunnustaa ihmisten erilaisuutta sekä omaehtoista toimintaa. Nämä ajattelutyyliä näkyvät myös lasten toimijuuden ilmiössä, jossa on kyse lasten asemasta, oikeuksista sekä mahdollisuuksista vaikuttaa suhteessa aikuisiin. (Lehtinen 2015, 12.) Lapset aktiivisina toimijoina tekevät päätöksiä, toimivat tavoitteellisesti sekä vaikuttavat mielipiteillään ja ajatuksillaan ympäristöissään.

Virkki (2015), on tutkinut kokemuksia toimijuudesta ja osallisuudesta, niin lasten kuin aikuistenkin näkökulmasta. Virkin mukaan lasten toimijuutta voidaan tarkastella ryhmäilmiönä, jossa merkitsevät tunteet siitä, että me yhdessä tai minä teemme asioita sekä vaikutamme asioihin, ja ne eivät vain tapahdu meille. Tutkimuksessa saaduissa tuloksissa korostui yhteisöllisyys. Lapset tahtovat toimia ja leikkiä yhdessä muiden lasten kanssa.

Toimijuuden pätevyyttä ei yhdistetä tavanomaisiin inhimillisiin ominaisuuksiin tai esimerkiksi täydellisyyteen. Ajattelun kehitys tai lasten osaaminen eivät määrittele heidän pätevyyttään toimijana. Toimijuus kohdistuu tekemiseen, ei osaamiseen (Lehtinen 2015, 24). Tämän vuoksi lapsista ei usein puhutakaan toimijoina, vaan aktiivisina toimijoina.

3.2 Lasten toimijuus varhaiskasvatuksen ympäristöissä

Varhaiskasvatusta ohjaavien valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden taustalla on oppimiskäsitys, jonka mukaan lapset kasvavat, oppivat ja kehittyvät vuorovaikutussuhteessa muihin ihmisiin sekä lähiympäristöönsä. Tämä oppimiskäsitys pohjautuu myös käsitykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Kaikkien lasten tulee saada iloa ja kokemuksia itsestään oppijana sekä omasta toiminnastaan. (Opetushallitus 2018, 21-22.).

Lasten toimijuus aktivoituu varhaiskasvatuksessa usein lasten ja aikuisten välisissä hetkissä ja vuorovaikutuksessa, ja on tällöin yhdessä rakennettua (Houen, Danby, Farrell & Thorpe 2016, 272). Toimijuus toteutuu kuitenkin pääasiassa lasten välisessä vuorovaikutuksessa. Lasten kokemuksiin omasta toimijuudestaan ja osallisuudestaan sekä päiväkodin toiminnasta vaikuttavat merkittävästi heidän suhteensa muihin lapsiin (Virkki 2015, 128). Lasten toimijuus vahvistuu heidän vuorovaikutusmahdollisuuksiensa vahvistumisen mukana.

Eerola-Pennasen (2013, 95) mukaan, jotta lapsilla olisi mahdollisuus rakentaa varhaiskasvatuksessa "lasten omaa kulttuuria", tulisi lasten saada valita leikkitoverinsa, päiväkodin aikataulujen tulisi joustaa sekä päivän aikataulujen olla strukturoimattomampia. Lapset saavat enemmän mahdollisuuksia toimia ja vaikuttaa, kun varhaiskasvatuksessa on joustavat tila- ja aikamäärittelyt.

Lasten omaan kulttuuriin kuuluu, että lasten tulee kokea voivansa vaikuttaa. Jotta lapset voivat kokea vaikuttamisen mahdollisuudet, toiminnan tulisi lähtökohtaisesti olla joustavaa ja vuorovaikutuksellista. Vuorovaikutuksellisuudella voidaan saavuttaa sosiaalista vastavuoroisuutta, johon kyetessään lapsi pystyy ilmaisemaan omia mielipiteitään keskusteluaiheista (Kauppila 2005, 138).

Aiempien tutkimusten mukaan (Eerola-Pennanen 2013; Roos 2015, 2016; Koivula 2010; Virkki 2015) lapset kokevat päiväkodissa tapahtuneista toiminnoista epämieluisimmiksi aikuisten suunnittelemat sekä aikuisjohtoiset

toiminnat. Toisin sanoen toiminnan, jossa heillä ei ole kovinkaan vapaita mahdollisuuksia vaikuttaa toiminnan kulkuun. Näiksi toiminnoiksi ovat lapset tutkimuksissa nimenneet muun muassa lepoaikat, piirihetket, retket tai ”kynätehtävät”. Lapset tahtovat toimia omien ideoidensa sekä suunnitelmiansa mukaan, eivätkä toimia vain toiminnan passiivisina vastaanottajina (Eerola-Pennanen 2013, 94).

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Piirihetkien kannattavuudesta ja lapsilähtöisyydestä on käyty hyvinkin paljon julkista keskustelua viime vuosina. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat tarkastelleet keskusteluissa sekä omissa mielipiteissään piirihetkien merkityksiä monista eri näkökulmista. Keskusteluissa ei ole kuitenkaan tullut esille, onko asiaa millään tavoin tiedusteltu lapsilta itseltään, tai kannattaisiko näin tehdä. Aiheesta ei ole myöskään tehty tieteellistä tutkimusta.

Tämän tutkimuksen tuloksilla voidaan näihin keskusteluihin tuoda uutta näkökulmaa, jolla on suuri merkitys, koska se tulee lapsilta itseltään.

Tutkimuskysymykseni on:

- Millaisia kokemuksia 4-6 vuotiailla lapsilla on varhaiskasvatuksen piirihetkistä?

Tarkentavia kysymyksiä ovat:

- Toteutuuko lasten kokemusten mukaan piirihetkillä lasten osallisuus?
- Miten lasten toimijuus näkyy lasten kokemuksissa piirihetkistä?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa

Tämä tutkimus on toteutettu laadullisena, eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Olen valinnut laadullisen tutkimusmenetelmän, koska se sopii tutkimukseeni sekä tutkimusmenetelmiini. Tässä tutkimuksessa haastattelen 4-6 vuotiaita lapsia heidän omista kokemuksistaan. Tutkimukseen osallistuu kuusi lasta. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että yleensä tarkastellaan varsin pientä määrää tapauksia (Eskola & Suoranta 2014, 18).

Valitsin laadullisen tutkimusmenetelmän myös siitä syystä, että laadullinen tutkimus on ominainen tapa tutkia lasten kokemuksia, joita tutkin haastattelemalla lapsia. Tämän tutkimuksen aineistonkeruu toteutetaan puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Suurin osa varhaiskasvatusikäisistä lapsista ei osaa vielä lukea, joten esimerkiksi kvantitatiiviselle tutkimukselle ominaiset kyselylomakkeet on suljettava pois tutkimusmenetelmistä. Lasten havainnointi aineistonkeruumenetelmänä taas saattaisi tuoda tuloksia piirihetkien merkityksistä lapsille, mutta tällöin kokemuksia tulisi tarkastella esimerkiksi fyysisen osallistumisen kautta tai lasten ulospäin osoittautuvien tunteiden kautta. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan lasten kerrontaa aiemmasta ja ajankohtaisesta kokemuksesta, jolloin havainnointi tutkimusmenetelmänä ei sovellu tähän tutkimukseen. Tarkoituksena on kuulla lasten kokemuksia piirihetkistä nimenomaan heidän omin sanoin kerrottuna.

Tutkimusote tässä tutkimuksessa on fenomenologinen. Fenomenologiset tutkimusotteet tarkentuvat kokemuksen tutkimiseen, vaikkakin kokemus muotoutuu tällöin merkityksen mukaan, koska ihminen mieltää kaikki ilmiöt merkityksellisiksi ja ihmisen suhde maailmaan ymmärretään tarkoitukselliseksi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 40). Fenomenologisilla tutkimusotteilla tutkitaan, kuinka ihminen ymmärtää kokemusta ja muuttaa sen ymmärrykseksi (Patton 2015, 115). Fenomenologinen tutkimusote soveltuu tutkimukseeni, koska tutkin

lasten omia kokemuksia sekä heidän niistä muodostamia mielipiteitä, eli mitä merkityksiä lapset antavat kokemuksilleen piirihetkistä.

5.2 Tutkittavat

Haastattelin tutkimustani varten kahden eri päiväkodin kuutta 4-6 vuotiasta lasta yksilöhaastatteluun. Haastateltavat lapset valitsin harkinnanvaraisen otantamenetelmän eli niin sanotun eliittiotannan mukaisesti. Eliittiotannassa otantaan valitaan vain henkilöt, joilta uskotaan saavan tutkittavasta ilmiöstä parhaiten tietoa, perusjoukosta riippumatta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.) Tiedustelin etukäteen päiväkotien henkilökunnalta, että ketkä lapsista heidän mielestään olisi hyvä ottaa mukaan otantaan. Otantaan valikoitumiseen vaikutti muun muassa lapsen ominaiset tavat toimia vieraamman aikuisen kanssa. En toivonut haastattelusta koituvan lapsille liikaa hämmennystä. Lasten kanssa yllättäen toteutettavat haastattelut sekä niiden vieraampi toteuttaja voivat olla hyvin jännittäviä tekijöitä ja vaikuttaa tilanteeseen. Ihmistieteissä käytettävät aineistonkeruumenetelmät (kyselyt, haastattelut yms.) eivät ole suurimmilta osin hyvin luonnollisia (Alasuutari 2011, 156). Kävin tutustumassa minulle vieraisiin lapsiin kahteen kertaan ennen haastatteluja, jotta pystyin valitsemaan haastatteluihin lapsia, jotka niihin itsekkin tahtoivat osallistua. Kävin päiväkodeilla myös keskustelemassa heidän vanhempiansa kanssa tutkimuksesta ennen kuin toteutin haastattelut.

5.3 Aineiston keruu

Tämän tutkimuksen aineistonkeruu on toteutettu haastattelemalla tutkimukseen osallistuvia 4-6 vuotiaita lapsia päiväkotiympäristöissä. Haastattelumenetelmänä käytin teemahaastattelua. Teemahaastattelu on niin sanotusti puolistrukturoitua, ja siinä edetään etukäteen valittujen teemojen avulla. Teemahaastattelun toimintaperiaatteet jättävät haastattelijalle vapautta kysyä myös avoimia kysymyksiä, mutta haastattelua ohjaa etukäteen mietityt

teemat sekä osittain kysymyksetkin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87-88). Puolistrukturoitu haastattelutapa sopi hyvin lasten haastattelemiseen, koska se jätti tilaa haastattelun sekä haastattelukysymysten muovautumiselle tilanteen edetessä.

Lapsia haastatellessa tulee ennakoida ja ottaa huomioon, että heidän haastatteluunsa saattaa vaikuttaa monet ulkoiset ja sisäiset seikat. Lapsia saattaa jännittää haastattelija – uusi aikuinen tai tilanteen laatu, heidän mielenkiintonsa saattaa kiinnittyä johonkin muuhun tai he tahtovat vaikka puhua muista aiheista. Aineistonkeruumenetelmänä haastattelemine on paras vaihtoehto tutkia lasten mielipiteitä, johtuen sen joustavuudesta. Joustavaa haastattelemisesta tekee se, että kysymyksiä voi esittää tutkijan arvioimassa järjestyksessä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85.) Lapsia haastatellessa on erityisen tärkeää, että tutkija voi toimia tilanteen vaatimalla tavalla.

Tutkimukseni otannassa on kuusi 4-6 vuotiasta lasta. Haastattelin kolmea minulle ennestään tuntematonta lasta eräästä Keski-Suomalaisesta päiväkodista, ja kolmea minulle ennestään tuttua lasta eräästä Uudellamaalla sijaitsevasta päiväkodista. Kaikissa haastatteluissa teemana oli ”Oma mielipide piirihetkestä”. Haastatteluissa käytettiin ennakoon laadittuja kysymyksiä haastattelun runkona, vaikka haastattelutilanne sai muovautua sen edetessä. Ennakoon laaditut ohjaavat kysymykset löytyvät tämän raportin liitteistä (liite 5.).

5.4 Aineiston analyysi

Analysoin tutkimusaineistoni aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmällä, tarkemmin sanottuna luokittelemalla. Mielestäni aineistolähtöinen sisällönanalyysi on soveltuvim analyysimenetelmä aineistooni nähden, sekä siihen nähden että tutkimukseni lähtökohta on aineistolähtöinen.

Aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin kuuluu kolme vaihetta, aineiston redusointi (pelkistäminen), aineiston klusterointi (ryhmittely) sekä aineiston abstrahointi – teoreettisten käsitteiden luonti (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122). Aineistolähtöinen sisällönanalyysi kuitenkin etenee vielä monivaiheisemmin, ja

analysoitavat tiedot tarkentuvat vaihe vaiheelta. Aineistolähtöistä sisällönanalyysiä aloitettaessa on määriteltävä aineistosta etsittävä analyysiyksikkö, joka voi olla sana, lause, lausuma taikka lausekokonaisuus. Analyysiyksikön määrittämistä ohjaa tutkimustehtävä sekä aineisto. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.) Tässä tutkimuksessa on käytetty analyysiyksikkönä virkkeitä, jotka on analysoitu redusoimalla, klusteroimalla sekä yhdistelemällä.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä käsitteitä yhdistetään, jolloin saadaan vastaus tutkimustehtävään. Tuloksia pohtiessa sekä johtopäätöksissä tutkijat pyrkivät ymmärtämään mitä asiat tutkittaville merkitsevät, sekä kaikissa vaiheissa analyysiä tutkijat pyrkivät ymmärtämään tutkittavien omia näkökulmia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127.)

Analysoin aineistoni ensin litteroimalla, eli kirjoittamalla auki tekemäni haastattelut, jotka olivat nauhoitettu. Litteroitua tekstiä kertyi 17 sivua. Litteraateista poimin kaikki virkkeet erilleen, joissa oli kerrottu piirihetkistä tai mainittu ne. Seuraavaksi pelkistin jokaisen löytämäni virkkeen. Taulukossa 1 on kuvattu esimerkki pelkistämisen vaiheesta.

Taulukko 1. Esimerkki aineistolähtöisen sisällönanalyysin pelkistämisen vaiheesta.

Aineistosta poimittu virke	Pelkistetty virke
No entä mitä lapset tekee? V: No kuuntelee mitä ope sanoo.	Lapset kuuntelevat opettajaa.

Pelkistämisen jälkeen yhdistelin erilaisia virkkeitä alaluokiksi. Alaluokkia muodostui 15. Taulukossa 2 on kuvattu esimerkki alaluokkien muodostamisesta.

Taulukko 2. Esimerkki aineiston luokittelusta.

Pelkistetyt ilmaisut:	
Välillä saa itse arvata viikonpäivän. Lapset kuuntelevat ja viittaavat. Lapset voivat kertoa asioita puheenvuoroilla. Lapset saavat sanoa asioita, jos nostavat käden ylös. Pitää pyytää puheenvuoro.	

Muodostettuani aineistosta alaluokkia, jatkoin luokittelua ja muodostin alaluokista yläluokkia. Yläluokkia muodostui yhteensä kuusi. Yläluokista muodostui jälleen pääluokkia, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin. Tulokset on esitelty tutkielman kohdassa 6.

5.5 Eettiset ratkaisut

Laadullista tutkimusta toteutettaessa on pohdittava tutkimuksen eettisyyttä monesta eri näkökulmasta. Tutkijan tulee tarkastella oman tutkimuksensa eettisyyttä sekä käyttämänsä teorian eettisyyttä. Lasten kanssa tutkimusta tehdessä tutkimuksen eettiset perusteet korostuvat entisestään. Lasten kanssa tehtävässä tutkimustyössä tulee huomioida tarkkaan laillisten asioiden lisäksi käytänteet, teoriataustat sekä arviointi. Jos tutkimuksen menetelmien suhteen tekee virhearviointeja, saattaa seuraukset olla epäeettisiä tai jopa laittomia. (Sergeant & Harcourt 2012, 11.) Tätä tutkimusta tehdessäni olen ollut erityisen tarkkaa eettisen arvioinnin suhteen, koska tutkimukseen osallistui lapsia.

Tutkimukseni aloituksen yhteydessä olen ottanut huomioon kaikki tutkimuksen toteuttamiseen vaadittavat luvat. Luvat on pyydetty kunnilta, päiväkodeilta, lasten vanhemmilta, sekä lapsilta itseltään. Huolehdin, että lasten

vanhemmat tiesivät kaiken mahdollisen tutkimuksesta ja haastatteluiden toteutuksesta etukäteen.

Tutkittavien suojaamiseen kuuluu myös tutkimukseen vapaaehtoisesti osallistuminen, anonyymisyys tutkimuksen eri vaiheissa ja raportoinnissa, tutkimustiedon luotettavuus sekä tietoisuus tutkimuksessa käytetyistä tutkimustavoista ja menetelmistä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 150-151). Lapset ja heidän vanhempansa ovat voineet keskeyttää tutkimukseen osallistumisen halutessaan missä vaiheessa tutkimusta tahansa. Olen huolehtinut haastateltavien henkilötietojen salassapidosta sekä niiden säilyttämistä koskevien periaatteiden noudattamisesta koko tutkimuksen ajan. Tutkimustietojen keräämisen perustaksi on laadittu tietosuojailmoitus sekä tietosuojarekisteriseloste. Henkilöitä koskevat tiedot eivät tule näkymään tutkielmassani lähes lainkaan, vain haastateltavien lasten ikähaarukka.

Laadullisen tutkimuksen tutkimusmenetelmät saattavat muistuttaa arkielämän vuorovaikutusta. Tutkijalla on kuitenkin instituutionaalinen asema tutkiessaan, jolloin muiden väärin kohteleva ja vahingoittaminen saa erilaisen merkityksen kuin arkielämässä. Lisäksi tutkimuksen avoimuus, mitä avoimempaa tiedonkeruu on, tuo esiin sen, että on aina vain hankalampaa arvioida tutkimusasetelman eettisiä ongelmia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 147.) Tutkimusasetelmani on hyvin avoin, koska toteutan haastattelut teemahaastatteluina. Tästä johtuen tutkimuksen alussa oli haasteellista täysin ennakoida minkälaisia eettisiä kysymyksiä tutkimuksen edetessä saatan kohdata. Lapset saattavat esimerkiksi ottaa puheeksi haastattelussa jotain arkaluontoista yllättäen. Tämänkaltaisia tilanteita ei kuitenkaan syntynyt tämän tutkimuksen yhteydessä.

Laadullisen tutkimuksen toteuttamisessa on myös huomioitava, että eettisyys käsittää myös tutkimuksen laadun. Tutkijoiden tulee huolehtia muun muassa tutkimussuunnitelman laadukkuudesta, tutkimusasetelman sopivuudesta sekä raportoinnin tarkkuudesta ja olla eettisesti sitoutuneita. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 149.) Tätä tutkimusta toteuttaessani olen noudattanut edellä mainittuja periaatteita, Tutkimussuunnitelman laadittiin huolellisesti,

tutkimusasetelma oli harkittu ja panostin paljon tämän raportin laatimiseen sekä eettisten periaatteiden noudattamiseen. Tutkimuksen eettisyyttä pohdin jo siinä vaiheessa, kun mietin onko tutkimusaihe ja sen tutkiminen lapsia haastattelemalla eettisesti sopiva. Näin on, koska aihe ei ole arkaluontoinen ja sen tutkiminen sopi lapsille, lasten huoltajille sekä päiväkodeille. Eettisyys kiteytyy tutkimuksen luotettavuuteen sekä arviointikriteereihin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 149.) Tämän tutkimuksen luotettavuutta sekä jatkotutkimusmahdollisuuksia on tarkasteltu tarkemmin luvussa 7.2.

6 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimuksessa saadut tulokset, vastaan tutkimuskysymykseen sekä pohdin vastauksia tarkentaviin kysymyksiin liittyen lasten osallisuuteen sekä toimijuuteen piirihetkillä. Haastateltaviin on viitattu tekstissä henkilötietojen suojaamisen vuoksi lyhenteillä L1, L2, L3, L4, L5 ja L6. Numeroinnit lyhenteissä kuvaavat haastatteluja ensimmäisestä viimeiseen.

6.1 Lasten omia kokemuksia piirihetkistä

Tässä osiossa vastaan varsinaiseen tutkimuskysymykseen, millaisia kokemuksia 4-6 vuotiailla lapsilla on varhaiskasvatuksen piirihetkistä?

Tuloksissa tutkimusaineiston yläluokiksi muodostuivat ”Piireillä oppiminen ja ajankohtaisten asioiden läpikäyminen”, ”Piireillä on kivaa ja sinne on kiva mennä”, ”Piireillä lukeminen ja leikkiminen”, ”Lasten oma osallistuminen”, ”Piirit eivät ole kivoja” sekä ”Piirit tuntuvat joskus pitkiltä”.

Yläluokista pystyi selkeästi muodostamaan kaksi pääluokkaa, **”Piirihetket koetaan mukavina, erityisesti osallisuuden toteutuessa”** sekä **”Piirihetkiä ei koeta mukaviksi, erityisesti jos lasten aktiivinen toimijuus ei toteudu”**, jotka kuvaavat koostettuna lasten kokemuksia piirihetkistä. Näiden tulosten perusteella kokemukset jakautuivat positiivisiin sekä negatiivisiin kokemuksiin. Positiiviset kokemukset olivat tuloksissa selvästi yhteydessä lasten osallisuuden toteutumiseen ja negatiiviset tunteet aktiivisen toimijuuden puuttumiseen. Positiivisissa tuloksissa korostui lasten mahdollisuuden vaikuttaa ja osallistua asioihin tuovan piirihetkille merkitystä, kun taas negatiivisissa kokemuksissa lapset kokivat olevansa passiivisissa asemassa piirihetkillä. Positiivisissa kokemuksissa korostui enemmän lasten osallisuuden merkitys ja negatiivisissa lasten toimijuus.

Lasten haastatteluissa korostuivat ensimmäiseksi selvästi heille merkittävät asiat piirihetkillä. Nämä olivat niitä asioita, joista lapset kertoivat, kun heiltä

kysyi, että mitä piirihetkillä tehdään. Viisi kuudesta haastatellusta lapsesta kertoi lyhyesti piirihetkillä tehtävistä asioista heti kun heiltä ensimmäisten kysymysten joukossa tiedusteli mitä piirihetkillä tapahtuu. Seuraavissa esimerkeissä on kuvattu lasten vastauksia piirihetkien toiminnoista:

Esimerkki 1, L1. Mitä siellä piirihetkillä tehdään?

"No, kysytään viikonpäiviä, sit kysytään vuotta ja... kuukautta ja... monesko päivä tänään on."

Esimerkki 2, L3. Mitä siellä piirihetkillä tehdään?

"Ää, no kysytään mikä päivä on ja päivämäärä, jaaa, en mä tiedä mikä se oli, kuukausi vai vuosi, niin jompikumpi, ja sitten kanssa vuosi. Ja sitten kerrotaan aikuiset ja kerrotaan mitä tehdään. Ja mä en sitte..."

Esimerkki 4, L4. Mitä siellä piirihetkillä tehdään?

"Noh, joskus lauletaan, ja sitte, joskus tota noin, mm, tota noin yleensä meillä on sellanen salapoliisitehtävä et yritetään arvoata niinku ne – niillä joilla on nimipäivä että mitä kirjaimia niillä vois niinku mennä siihen nimeen sitte. Sitten, tota noin, meillä otetaan niinku mikä on – kuinka mones päivä, ja sitten otetaan mikä on vuosi ja sitten vielä vuodenaika."

Esimerkki 3, L5. Mitä siellä piirihetkillä tehdään?

"No, leikitään joskus vahtikoiraa."

Viisi lasta kertoi piireillä käytävän läpi päivämäärä, kuukausi, vuosi ja vuodenaika. Kolme heistä kertoi kuitenkin piirihetkillä sen lisäksi toteutettavista erilaisista toiminnoista, jotka olivat heidän mielestensä mukavia. Näitä olivat muun muassa satuhetket, paikalla olevien lasten ja aikuisten toteaminen sekä erilaisia yhteisleikkejä, kuten salapoliisitehtäviä (esimerkki 4) ja vahtikoiraileikki (esimerkki 3).

Lisäksi lasten kokemuksissa korostui piirihetkien olevan positiivinen osa päivänkulkua. Lasten mielestä piirihetkille oli mukava mennä. Tätä tiedustelin haastatteluissa, koska tahdoin tutkia kokevatko lapset piirihetkien keskeyttävän

tai vievän aikaa muulta toiminnalta tai leikiltä. Viisi kuudesta haastattelemani lapsesta kertoi, että piireille on mukava mennä ja että he tykkäävät piireistä. Kuudes haastattelemani lapsi ei tykännyt piireistä ja ei tahtois mennä piirihetkille. Tarkastellessani kaikkia tutkimustuloksia voin todeta, että valtaosa tutkimukseeni osallistuneista lapsista piti piirihetkiä mukavina ja koki tahtovansa osallistua niihin. Parhaimmiksi asioiksi piirihetkillä lasten mielestä nousivat ajankulun pohtiminen sekä satuhetket. Esimerkeissä 5 ja 6 on kuvattu lasten vastauksia kysymykseen ”Mikä on kaikista mukavinta puuhaa piirihetkillä?”:

Esimerkki 5, L5.

Haastattelija: *Mikä siellä on semmosta mikä on kivaa mitä on tehty?*

Vastaaja: *No luetaan satuja.*

Esimerkki 6, L1.

Haastattelija: *Mikä on parasta mitä on piireissä koskaan tehty?*

Vastaaja: *No, miettii vähäns et mikäs viikonpäivä se on.*

Lasten vastauksista päätellen he kokivat merkityksellisenä ajankulun (päivämäärä, vuodenaika, vuosi ym.) pohdinnan piirihetkillä. Erityisen mukavaksi mainittiin se, että lapset saivat itse arvata tai kertoa näitä asioita. Kaksi lapsista mainitsi myös asioita, jotka eivät ole niin mukavia piirihetkillä. Nämä olivat piirihetkien tuntuminen ajoittain pitkiltä sekä piirihetkillä istuminen.

Vaikkakin suuremmassa osassa lasten vastauksia korostui piirihetkien olevan heidän mielestään mukavia ja niillä tapahtuvan toiminnan olevan mukavaa, vastauksissa tuli myös ilmi piirihetkien epämieluisia puolia. Esimerkeissä 7, 8 ja 9 on kuvattu lasten vastauksia liittyen piirihetkien epämieluisiin puoliin:

Esimerkki 7, L2.

Haastattelija: *Onks siellä piirissä sitten jotain mikä ei oo kivaa?*

Vastaaja: *Välillä ku aikuinen kirjottaa jotain, niin nyttän vaan aikuinen kirjottaa.*

Esimerkki 8, L4.

Haastattelija: *Tuntuuko ne pitkiltä ne kokoontumiset?*

Vastaaja: *Joskus.*

Haastattelija: *...Mutta ei yleensä niinkö?*

Vastaaja: *Joo, mutta joskus.*

Esimerkki 9, L6.

Haastattelija: *Tykkäätsä niistä piirihetkistä?*

Vastaaja: **kuiskaa* - En.*

Haastattelija: *Et tykkää... Mikä siellä ei oo kivaa?*

Vastaaja: *Siellä ei oo kivaa ku aina pitää olla piirissä.*

Haastattelija: *Niin sä et jaksaisi olla siellä, niinkö?*

Vastaaja: *En.*

...

Haastattelija: *Mikä siellä on sitten kaikista tylsintä?*

Vastaaja: *Piiri.*

Haastattelija: *Ni se semmonen istuminenkö?*

Vastaaja: *Nii.*

Lasten kokemusten mukaan piirihetkillä epämieluisia asioita olivat piirihetkien tuntuminen pitkiltä sekä piirien aikuisjohtoinen ja lapsille passiivinen asetelma. Piirihetkillä kuvattiin epämieluisimmiksi asioita, joissa lapset eivät päässeet osallistumaan tai toimimaan, vaan olivat passiivisesti toiminnan vastaanottajia. Seuraavassa luvussa tarkastelen lähemmin lasten toimijuuden ja osallisuuden toteutumista piirihetkillä lasten kertomusten mukaan.

6.2 Lasten toimijuus ja osallisuus piirihetkillä

Tämän tutkimuksen tarkentavina tutkimuskysymyksinä tutkin toteutuuko lasten kokemusten mukaan piirihetkillä lasten osallisuus sekä, että miten lasten toimijuus näkyy lasten kokemuksissa piirihetkistä. Tutkimuksen tulosten mukaan lasten mielestä piireillä on kivaa, kun piireillä opitaan ja tehdään asioita yhdessä sekä että lapset saavat kertoa ja tehdä asioita siellä. Piirit eivät ole kivoja, jos pitää istua tai jos vain aikuinen kirjoittaa asioita ja piirit tuntuvat joskus pitkiltä. Näiden tulosten perusteella voidaan pohtia lasten osallisuuden sekä toimijuuden merkitystä piirihetkillä. Tutkimuksen tulosten mukaan piirihetkillä ei ollut kivaa istuminen tai se, että ne tuntuivat välillä pitkiltä. Lasten osallisuutta tai aktiivista toimijuutta ei edistä passiivinen istuminen piirihetkillä.

Valtaosa lapsista koki, että piirihetkillä sai tehdä asioita. Heidän vastaustensa perusteella parasta piirihetkillä oli tärkeiden asioiden läpikäyminen niin että he saivat osallistua niiden pohtimiseen tai muu osallistava toiminta, kuten leikki tai lasten mahdollisuus kuunnella satua. Tulosten perusteella voidaan päätellä, että lapsille merkityksellistä piireillä oli toiminta, johon he saivat itse osallistua tai vaikuttaa. Moni vastaajista koki, että ajankulun pohtiminen yhdessä oli merkityksellistä. Lapsille tuntui olevan tärkeää ajankulun päivittäinen seuraaminen, kun he saivat itse loogisesti päätellä päivämäärän ja käyttää tähän omia ongelmanratkaisutaitojaan. Lapset korostivat tähän liittyen myös tärkeänä mahdollisuutta kertoa tai arvata näitä asioita piirihetkillä itse.

Osassa haastatteluja tuli myös puheeksi aikuisten rooli piireillä. Esimerkissä 10 on katkelma haastattelusta, jossa keskusteltiin aikuisten roolista piirihetkellä:

Esimerkki 10, L5.

Haastattelija: *Mitä aikuiset tekee siellä piirissä?*

Vastaaja: *Ne opettaa lapsia varmaan.*

Haastattelija: *No entä mitä lapset tekee?*

Vastaaja: *No kuuntelee mitä ope sanoo.*

Haastattelija: *Saako lapsetkin sitte sanoa jotain juttuja?*

Vastaaja: *No, saa jos nostaa käden ylös.*

Haastattelija: *Pitää pyytää puheenvuoro niinkö?*

Vastaaja: **nyökkää**

Tästä esimerkistä päätellen, lapset saivat piireillä vaikuttaa asioihin, mutta periaatteena oli kuunnella aikuista ja puheenvuoron sai kättä nostamalla. Haastattelussa ei käynyt ilmi, pitikö vastaaja tätä huonona vai hyvänä asiana. Voidaan kuitenkin todeta, että vastauksen perusteella tämän kyseisen lapsen ryhmän piirihetket toimivat aikuisjohtoisesti.

Myös osa muista lapsista toi esille aikuisjohtoisia asioita piirihetkiltä, kuten esimerkiksi lasten aseman kuuntelijoina piirihetkillä. Näitä tuloksia on kuvattu esimerkeissä 11 ja 12:

Esimerkki 11, L4.

Haastattelija: *Mitä aikuiset tekee siellä kokoontumisella?*

Vastaaja: *Noh, osa... no jotkut menee sinne tietokoneelle ja Tiina (esiopettaja, nimi muutettu) pitää sitte sen. Ni jotkut tulee sinne huoneeseen kuitenkin, ne tekee tietokoneella ja sitte on siellä.*

Haastattelija: *Mitä te lapset teette siellä kokoontumisella?*

Vastaaja: *No kuunnellaan... ja sitte aina viitataan jossain.*

Esimerkki 12, L6.

Haastattelija: *Mitä aikuiset on tehny siellä piirillä?*

Vastaaja: *Öö, en mä tiiä.*

Haastattelija: *No, entä lapset?*

Vastaaja: *Lapsetko, aa, ne lapset! Se on tehnyyy ... En mä sitäkään tiiä.*

Haastattelija: *Pitääks kaikkien mennä istumaan...?*

Vastaaja: *Joo.*

Haastattelija: *Ja kuunnella?*

Vastaaja: *Joo-o.*

Näissä vastauksissa näkyivät lasten rooli kuuntelijoina ja aikuisten rooli piirin vetäjänä tai muita tehtäviä tekevinä. Lapset eivät tässä kohtaa vastanneet kysymykseen "Mitä lapset tekevät piirihetkillä?" lasten osallistuvan toimintaan tai yhteisleikkeihin. Näiden tulosten valossa lasten kokemus omasta roolista piirihetkillä on kuuntelijoiden rooli.

7 POHDINTA

Tutkimukseni tehtävänä oli selvittää lasten omia kokemuksia päiväkodin piirihetkistä. Seuraavaksi tarkastelen tutkimuksen tuloksia suhteessa lasten osallisuuteen ja toimijuuteen sekä niihin liittyviin aiempiin tutkimuksiin. Tuon myös esille tuloksiin liittyviä havaintoja ja johtopäätöksiä. Lopuksi pohdin vielä tutkimuksen luotettavuutta ja mahdollisia jatkotutkimushaasteita.

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimukseni tulokseksi sain erilaisia lasten omia kokemuksia varhaiskasvatuksen piirihetkistä. Lasten kokemuksiin liittyvät vastaukset pystyi hyvin koostamaan kahdeksi suuremmaksi pääluokaksi, joissa erottui lasten positiiviset ja negatiiviset kokemukset piirihetkistä. Nämä kokemukset voidaan yhdistää tarkasteluun lasten osallisuudesta sekä toimijuudesta piirihetkillä.

Tutkimuksen tuloksina saadut negatiiviset kokemukset piirihetkien pituuteen sekä istumiseen liittyen kuvaavat sitä, että lapset eivät ole itse kokeneet pystyvänsä toimimaan aktiivisina toimijoina piirihetkillä. Roos (2016, 79-80) havaitsi tutkimuksessaan, että erilaiset piirihetket kuuluivat lasten kertomuksissa päiväkotiarjesta heidän ”inhokkeihinsa”. Lasten toimintaan kohdistama kritiikki osui Roosin tutkimuksessa lähes kiistatta hiljaa olemisen ja odottelun hetkiin päiväkodissa. Tämä on Roosin mukaan luonnollista, koska odottaminen tarkoittaa sitä, että lapset eivät voi leikkiä.

Tutkimushaastatteluissani osa lapsista vastasi piirihetkien epämieluisia asioita olevan piireillä istuminen sekä niiden pitkältä tuntuminen. Tämän tuloksen perusteella voidaan päätellä, että lapset eivät ole täysin kokeneet olevansa aktiivisia toimijoita eikä lasten osallisuus ollut toteutunut piirihetkillä. Roos (2016, 80) on pohtinut tutkimuksensa tulosten yhteydessä, voiko olla että jotkut lapset ovat niin tietoisia leikkiensä odottamisesta, että odottamisen tunne saa istumisen tuntumaan kohtuuttomalta?

Piirihetkien epämieluisat asiat olivat selkeästi yhteydessä piirihetkien aikuisjohtoisuuteen. Piirihetkien toiminta vaikuttaa jäävän Turjan osallisuuden mallin mukaan kovin alhaiselle tasolle lasten valtaistumisen, osallisuuden vaikutuspiirin ja tunnetason ulottuvuuksilla (ks. kuvio 2, s. 8). Tällöin lasten osallisuus toteutuu vain hyvin henkilökohtaisella tasolla sekä mukana olemisella. Lapsilla ei myöskään näiden kokemusten mukaan tuntunut olevan pääsyä osallisuuden perusedellytyksiin kommunikaatioon, tieto-osallisuuteen tai pääsyä materiaalisiin resursseihin. (Turja 2017.) Myös Roos (2016, 77) kirjoittaa, että havaitsi tutkimuksessaan lasten kritiikin aikuisia kohtaan kohdistuvan poikkeuksetta varhaiskasvatuksen rakenteisiin. Nämä rakenteet olivat lasten kokemusten mukaan aikuisten päättämiä, eikä heillä ollut niihin vaikutusmahdollisuuksia. Tämän tutkimuksen mukaan, lasten kerronta aikuisista on samankaltaista. Aikuiset mainittiin saamissani tutkimustuloksissa vain aikuisjohtoisuuden yhteydessä.

Tutkimushaastatteluissani tiedustelin lapsilta myös piirihetkille menemistä ja onko se heistä mukavaa. Valtaosa lapsista (5/6) oli sitä mieltä, että piirihetkille on kiva mennä, eivätkä kommentoineet asiaa sen enempää. Tähän aiheeseen saaduilla vastauksilla toivoin kartuttavani sitä, kokevatko lapset piirihetkien keskeyttävän vapaan toiminnan tai leikit. Saamieni tulosten mukaan lapset eivät kokeneet piirihetkien keskeyttävän muunlaista toimintaa.

Tutkimuksen tuloksissa toiseksi pääluokaksi osoittautui lasten kokemukset piirihetkistä "kivoina". Piirihetket koettiin kivoiksi, kun niillä käytiin läpi lapsille tärkeitä asioita ja kun lapset saivat osallistua piirihetkillä asioiden läpikäymiseen tai toimintaan. Tämän tuloksen voidaan katsoa osoittavan lasten osallisuuden toteutumista piirihetkillä ja sen olevan lapsille merkityksellistä. Kun lapset saavat vaikuttaa ja osallistua, heidän itseluottamuksensa kasvaa, identiteetti muokkaantuu, yhteisölliset taidot kehittyvät sekä käsitys itsestä vahvistuu (Opetushallitus 2018, 27; Mäkinen 2016, 108-109). Lapsille merkityksellisiä asioita piirihetkillä olivat yhteisleikit sekä ajankulkuun liittyvien päivämäärien ynnä muiden lukujen kertomiseen osallistuminen. Tutkimuksen tuloksena saadut lasten omat positiiviset kokemukset piirihetkien ajankulun pohtimisesta sekä

toimintaan osallistumisen mahdollisuuksista kertovat, että lasten osallisuutta piirihetkillä on toteutunut lasten omasta mielestä, sekä että se on heille tärkeää.

Tutkimustulosten perusteella voidaan alustavasti tulkita, että lapset kokevat piirihetket mieluisaksi toiminnaksi. Piirihetkiin saattaa kuitenkin liittyä asioita, jotka eivät ole heistä mukavia. Tässä tutkimuksessa epämieluisiksi asioiksi osoittautuivat pitkäväteisyyden tunteisiin ja aikuisjohtoiseen asetelmaan liittyvät asiat. Mieluisiksi lapset kokivat heille suunnatut sekä heidän osallisuuttaan mahdollistavat toiminnat piirihetkillä, sekä ajankulun seuraamisen. Näiden tulosten perusteella varhaiskasvatuksen ammattilaiset voivat lähteä pohtimaan piirihetkien rakenteita uudelleen lasten kanssa yhdessä.

Tutkimuksen sekä aiempien tutkimusten perusteella voidaan todeta, että on tärkeää että piirihetkien suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin tulee ottaa lapset mukaan ja niissä tulee näkyä lasten osallisuus. Jos piirihetkillä seurataan ajankulkua, säätiloja ym., tai opetellaan muita asioita yhdessä, on tärkeää että lapset saavat niitä myös tuoda julki. Piirihetkille voi olla syytä suunnitella fyysisesti toiminnallista ja lasten mielenkiintojen mukaista toimintaa, jotta ne eivät tunnu lapsista pitkiltä ja tylsiltä. Tutkimuksen lopputulemana voidaan todeta, että piirihetket näyttäytyvät lasten kokemuksissa positiivisina toimintoina. Aikuisten tehtäväksi jää huolehtia lasten osallisuuden sekä toimijuuden toteutumisesta piirihetkillä.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Tehdessäni tätä tutkimusta sekä kirjoittaessani tätä tutkielmaa, olen perehtynyt tutkimuksen luotettavuuden takaamiseen, noudattanut hyvää tieteellistä käytäntöä ja toteuttanut tutkimuksen eettisiä periaatteita noudattaen. Hyvä tieteellinen käytäntö on tutkimuseettisen neuvottelukunnan asettama ohjeistus hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja sen loukkausepäilyksien käsittelystä, jota jokaisen tutkijan tulisi noudattaa – tähän perustuu tutkimuksen uskottavuus (Tuomi & Sarajärvi 2018, 150).

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuskysymysten arviointiin ei ole yksiselitteisiä ohjeita. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden pohdinnassa nousee esille totuus ja objektiivisuus, kuinka totuudenmukaista tutkimus on. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 158-163.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida esimerkiksi neljän kriteerin avulla, tutkimuksen uskottavuudella, siirrettävyydellä, varmuudella tai vahvistuvuudella. Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkija tutkii tutkimuksensa luotettavuuden vertaamalla tutkimuksen tuloksia vastaajien käsityksiin. Siirrettävyydellä tarkoitetaan tutkimuksen yleistettävyyttä. Varmuudella tarkoitetaan ennakkotekijöiden huomioimista. Vahvistuvuudella varmistetaan tutkimuksen luotettavuutta sillä, että se saa tukea aiemmilta tutkimuksilta. (Eskola & Suoranta 2014, 212-213.)

Tämän tutkimuksen suoraa uskottavuutta on haastava testata, koska tutkittavat olivat lapsia. Jos siis uskottavuuden testaaminen tarkoittaisi, että veisin tutkielmani heille arvioitavaksi ja he vertaisivat tutkimuksen tuloksia omiin käsityksiinsä. Tämä johtuu siitä, että tutkittavat eivät osaa vielä kunnolla edes lukea. Toki tutkittaville voisi tehdä samanlaiset haastattelut uudelleen uskottavuutta testatakseen, ja tällöin olisi mahdollista testata myös tutkimuksen reliabiliteettia. Tämän tutkimuksen luotettavuuden kannalta en ole kuitenkaan lähtenyt pohtimaan tutkimuksen uskottavuutta tai reliabiliteettia.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että tutkimuksen validiteetti toteutui, eli tutkimuksessa tutkittiin sitä mitä pitikin. Tutkimuksella saatiin vastauksia tutkimuskysymyksiin ja tulosten perusteella voi kehittää toimintaa tulevaisuudessa. Tästä voimme myös päätellä, että tutkimuksen tulosten yleistettävyyden kautta tutkimuksella on siirrettävyyttä. Tutkimuksen luotettavuus vahvistuu myös varmuuden tekijällä. Varmuutta tähän tutkimukseen toi ennakkotekijöiden huomioiminen, kuten esimerkiksi tutkimuslupien hankkiminen sekä haastattelutilanteiden mahdollisten muuttujien tiedostaminen.

Tutkimuksen verrattavuus aiempiin tutkimuksiin jäi vähäiseksi, koska tästä aiheesta ei löydy aiempaa tutkimustietoa. Osa tutkimuksesta sai kuitenkin

tukea aiemmilta tutkimuksilta lasten osallisuudesta ja toimijuudesta, tämän teoreettisen taustan voidaan katsovan vahvistavan tutkimusta.

Laadullista tutkimusta tehdessä on myös pohdittava tarkkaan, mitkä ovat juuri kyseiseen tutkimukseen soveltuvat eettiset kysymykset. Kuten esimerkiksi, tarkastelin tämän tutkimuksen aineiston analyysiin liittyviä eettisiä kysymyksiä tarkemmin vasta aineiston analyysia tarkkaan suunnitellessani. Olin kandidaatin tutkielmaani ja tutkimustani ideoidessa ajatellut, että toteuttaisin aineiston analyysin diskurssianalyttisesti. Aloittaessani tekemään tutkimussuunnitelmaa ja suunnitellessani tutkimustani, huomasin kuitenkin fenomenologisen tutkimusotteen sopivan tutkimukseeni paremmin. Valitsemalla tutkimusaiheelleni sopivan tutkimusotteen sain toteutettua luotettavamman ja laadukkaamman tutkimuksen. Diskurssianalyysilla haastatteluaineistoa tulkittaessa olisi voinut lasten itse kertomat kokemukset jäädä muiden asioiden, kuten kieleen liittyvien erityispiirteiden analysoinnin varjoon.

Tämä tutkimus oli pienimuotoinen. Jatkotutkimuksia ajatellen olisi syytä tarkastella laajemman otannan kokemuksia piirihetkistä, erityisesti osallisuuden ja toimijuuden toteutumisen näkökulmasta. Aiheesta tulisi tehdä laajempaa ja tarkempaa tutkimusta ennen kuin voidaan todeta, että kuinka piirihetkiä pedagogisessa mielessä tulee järjestää. Voidaan kuitenkin huomata, että varhaiskasvatusta suunnittelevien ja kehittävien ammattilaisten tulisi ottaa piirihetkien suunnitteluun mukaan aina myös lapset ja rakentaa piirihetkien toimintaa yhdessä heidän kanssaan. Tällä tutkimuksella saatuihin tuloksiin pohjautuen varhaiskasvatuksen ammattilaiset voivat kuitenkin jo suunnitella tulevaisuudessa piirihetkiä yhdessä lasten kanssa eri tavoin, sekä pohtia selvittävänsä näitä samoja kokemuksia lapsilta joiden kanssa työskentelevät.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Eerola-Pennanen, P. 2013. Yksilönä vaan ei yksin. Lapset minuuden muodostajina päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hill, M., Davis, J., Prout, A. & Tisdall, K. 2004. Moving the participation agenda forward. *Children & Society* 18, 77-96.
- Houen, S., Danby, S., Farrell, A. & Thorpe, K. 2016. Creating Spaces for Children's Agency: "I Wonder..." Formulations in Teacher-Child Interactions. *International Journal of Early Childhood*, 259-276.
- Jones, D. 2007. Speaking, listening, planning and assessing: the teacher's role in the developing metacognitive awareness. *Early Child Development and Care* 177(6-7), 569-579.
- Kauppila, R. A. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Koivula, M. 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lehtinen, A-R. 2015. Lasten kesken. Lapset toimijoina päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lehtinen, A-R. 2009. Lasten toiminta, toimintaresurssit ja toimijuus päiväkotiympäristössä. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.) 2009. Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lapsen toiminta. Tampere: Vastapaino, 89-114.
- Mäkinen, M. 2016. Minä olen ja kuulun! Lapsen identiteetin tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. 2016 (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 97-110.
- Opetushallitus 2016. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2016:1.
https://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf. Viitattu 23.4.2019.

- Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2018:3a.
https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf. Viitattu 22.4.2019.
- Parrila, S. & Fonsén, E. 2016. Arviontimenetelmien kehittäminen ja käyttöönotto. Teoksessa Parrila, S. & Fonsén, E. (toim.) 2016. Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus. Käsikirja käytännön työhön. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Patton, M. Q. 2015. Qualitative research and evaluation methods. 4.painos. Thousand Oaks: Sage.
- Rasku-Puttonen, H. 2006. Oppijoiden yhteisö, osallisuus ja kasvattajan merkitys. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa A. R. & Rasku-Puttonen, H. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 111-124.
- Roos, P. 2015. Lasten kerrontaa päiväkotiarjesta. Tampereen yliopisto. Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.
- Roos, P. 2016. Lasten osallisuuden mahdollisuudet päiväkotiarjessa. Teoksessa Roos, P. 2016 (toim.). Mitä kuuluu? Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa. Vaasa: Waasa Graphics, 51-64.
- Salminen, J. 2013. Case Study on Teachers' Contribution to Children's Participation in Finnish Preschool Classrooms during Structured Learning Sessions. *Frontline Learning Research* 1, 72-80.
- Sargeant, J. & Harcourt, D. 2012. *Doing Ethical Research with Children*. Maidenhead, Berkshire: McGraw-Hill Education.
<http://search.ebscohost.com.ezproxy.jyu.fi/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=481793&site=ehost-live>. Viitattu 22.4.2019.
- Sheridan, S. & Pramling Samuelsson, I. 2001. Children's Conceptions of Participation and Influence in Pre-school: A perspective on pedagogical quality. *Contemporary Issues in Early Childhood*. Vol. 2. Nro. 2, 169-194.
- Theobald, M. & Kultti, A. 2012. Investigating Child Participation in the Everyday Talk of a Teacher and Children in a Preparatory Year. *Contemporary Issues in Early Childhood*. Vol. 13 Nro. 3, 210-225.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Turja, L. 2016. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. 2016 (toim.). *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus, 41-54.

Turja, L. 2017. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. 2017 (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Luettu verkossa 26.4.2019.

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540.

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=varhaiskasvatuslaki#L1P2>. Viitattu 10.4.2019.

Virkki, P. 2015. Varhaiskasvatus toimijuuden ja osallisuuden edistäjänä. Itä-Suomen yliopisto. Väitöskirja. Savonlinna: Itä-Suomen yliopisto.

YK-liitto 2011. YK:n lapsen oikeuksien

yleissopimus.https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/lapsen_oikeudet_paino.pdf. Viitattu 10.4.2019.

LIITTEET

Liite 1. Suostumuslomake lasten vanhemmille, Jyväskylän yliopisto.

SUOSTUMUS TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN

Lastani on pyydetty osallistumaan tutkimukseen Lasten omia mielipiteitä piirihetkistä. Piirihetkillä tutkimuksessa tarkoitetaan kokoontumishetkiä, kuten "aamupiirejä", joissa yleensä käydään läpi päivän toimintaa sekä järjestetään oppimista tukevaa toimintaa, esimerkiksi yhteisiä laulu- tai loruhetkiä.

Olen perehtynyt tutkimusta koskevaan tiedotteeseen sekä tietosuojailmoitukseen ja saanut riittävästi tietoa tutkimuksesta ja sen toteuttamisesta. Minulle on annettu mahdollisuus kuulla tutkimuksesta lisää myös ottamalla tutkijaan yhteyttä. Selvitykset antoi tutkimuksen tekijä Veera Veikkolainen. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita lapseni tutkimukseen osallistumista.

Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Minulla on oikeus, milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää lapseni tutkimukseen osallistuminen tai peruuttaa suostumukseni tutkimukseen. Tutkimuksen keskeyttämisestä tai suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.

Olen tutustunut tietosuojailmoituksessa kerrottuihin rekisteröidyn oikeuksiin ja rajoituksiin.

Allekirjoittamalla suostumuslomakkeen hyväksyn lapseni tietojen käytön tietosuojailmoituksessa kuvattuun tutkimukseen.

Kyllä

Suostun siihen, että tutkimuksen päätyttyä aineisto arkistoidaan anonymisoituna.

Kyllä

Allekirjoituksellani vahvistan, että lapseni

Etu- ja sukunimi

osallistuu tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkittavaksi sekä annan luvan edellä kerrottuihin asioihin.

Allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

Suostumus vastaanotettu

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

Alkuperäinen allekirjoitettu asiakirja jää tutkimuksen vastuullisen johtajan arkistoon ja kopio annetaan tutkittavalle. Suostumusta säilytetään tietoturvalisesti niin kauan kuin aineisto on tunnisteellisessa muodossa. Jos aineisto anonymisoidaan tai hävitetään suostumusta ei tarvitse enää säilyttää.

Liite 2. Suostumuslomake, Uusimaa.

SUOSTUMUS

Huoltajan suostumus oppilaan osallistumisesta tutkimuksen aineiston tuottamiseen

Lapsen nimi: [REDACTED]

1 TUTKIMUKSEN TIEDOT	Tutkimuksen nimi Lasten omia mielipiteitä piirihetkestä Lyhyt kuvaus tutkimuksen sisällöstä (max. 160 merkkiä) Tutkitaan pitävätkö lapset piirihetkiä mielekkäinä tai hyödyllisinä. Lasten näkökulma viime vuosina pinnalla olleeseen julkisen keskustelun aiheeseen.
2 TUTKIJAN TIEDOT	Organisaatio/yksikkö, johon tutkimus tehdään Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos Tutkimuksen tarkoitus ☐ Pro gradu ☐ Lisensiaattityö ☐ Väitöskirja ☒ Muu opinnäytetyö ☒ Muu, mikä? Kandidaatin tutkielma
3 SUOSTUMUS	Etu- ja sukunimi Veera Veikkolainen Sähköpostiosoite veera.s.veikkolainen@student.jyu.fi Puhelin [REDACTED] Tutkimuksen vastuullinen johtaja / arvo Kaisu Peltoperä, Yliopistonopettaja
4 ALLEKIRJOITUKSET	☐ Annan suostumukseni sille, että lapseni osallistuu edellä kuvatun tutkimustyön aineiston tuottamiseen ☐ En anna suostumustani lapseni osallistumiseen tähän tutkimukseen
5 TUTKIMUSLUPA	Huoltajan allekirjoitus Nimenselvennys [REDACTED] Paikka ja aika [REDACTED] Tutkimukselle on myönnetty [REDACTED] sivistystoimen tutkimuslupa. Nro [REDACTED] pvm. [REDACTED]

Liite 3. Tiedote vanhemmille.

Hei!

Kiitos, kun lapsenne saa osallistua tutkimukseeni ”Lasten omia mielipiteitä piirihetkistä”. Mielestäni on tärkeää kysyä aikuisten pohtimia asioita lapsilta. Miltä asiat lapsista tuntuu tai mitä he ovat mieltä.

Tässä on teille vielä perustiedot tutkimuksestani:

- Tutkimus toteutetaan haastattelulla, joka kestää n. 20-30 minuuttia
- Haastattelukysymykset:
 - Onko teidän ryhmässä piirejä?
 - Mitä siellä piirissä tehdään?
 - Onko piiriin kiva mennä?
 - Oletko ollut ennen eskaria/viskaria päiväkodissa? Missä ryhmässä?
 - No, olikos siellä (edellisen ryhmän nimi) piirejä?
 - Mitä siellä tehtiin?
 - Tykkäätkö sinä piireistä?
 - Mikä on mukavinta puuhaa piireissä?
 - Mikä ei ole kivaa piireissä?
- Kaikkia kysymyksiä ei välttämättä käytetä haastattelussa, haastattelut mennään lasten ehdoilla ja katsotaan minne jutut johtavat
- Lapsen ei ole pakko osallistua haastatteluun, hän saa päättää ettei osallistu tai milloin tahtoo lopettaa – myös te voitte päättää lopettaa tutkimukseen osallistumisen koska vain
- Lasta tai teitä koskevia henkilö- ja nimitietoja ei tule lainkaan kirjalliseen aineistoon
- Koko kerätty aineisto hävitetään kun tutkimus on valmis (suunnilleen 31.5.)
- Minun yhteystietoni, jos teillä on kysyttävää:

Veera Veikkolainen

Varhaiskasvatustieteen opiskelija, Jyväskylän yliopisto

veera.s.veikkolainen@student.jyu.fi

p. ---

Liite 4. Tietosuojailmoitus tutkimuksesta.

Tietosuojajärjestelmä (679/2016) 12-14, 30 artikla

TIETOSUOJAILMOITUS TUTKIMUKSESTA

TUTKIMUKSEEN OSALLISTUVAN LAPSEN HUOLTAJILLE

KANDIDAATIN TUTKIELMA

Veera Veikkolainen

25.1.2019

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, eikä tutkittavan ole pakko toimittaa mitään tietoja, tutkimukseen osallistumisen voi keskeyttää.

1. TUTKIMUKSEN NIMI, LUONNE JA KESTO

Teen tutkimusta kandidaatin tutkielmassani lasten omista mielipiteistä piirihetkistä. Tarkoituksena on tutkia, kuinka lapset kokevat piirihetket, ja kokevatko he ne mielekkäiksi. Kandidaatin tutkielmani nimi on "Lasten omia mielipiteitä piirihetkistä". Piirihetkillä tutkimuksessa tarkoitetaan kokoontumishetkiä, kuten "aamupiirejä", joissa yleensä käydään läpi päivän toimintaa sekä järjestetään oppimista tukevaa toimintaa, esimerkiksi yhteisiä laulu- tai loruhetkiä.

Lapsiryhmien piirihetkistä on käyty paljon julkista keskustelua viime vuosina. Osa lasten vanhemmista ja varhaiskasvatuksen ammattilaisista on kokenut, että piirihetket voivat olla esimerkiksi liian pitkiä, lapset joutuvat odottelemaan piireissä paljon, piirit hyvin äänekkäitä sekä vievät lapsilta aikaa pois ulkoilusta sekä leikistä. Osa on kuitenkin kokenut, että piirihetkillä opetellut ja käsitellyt asiat sekä hetki rauhoittumiseen on tärkeä osa päivää ja lasten oppimista edistävä tekijä. Keskusteluissa aiheesta on myös noussut esille lasten osallisuus, tuleeko piirihetkillä lapsen ääni kuulluksi, jos ne ovat hyvin aikuisjohtoisia.

Keskusteluissa ei ole kuitenkaan tullut esille, olisiko asiaa millään tavoin

tiedusteltu lapsilta itseltään, tai kannattaisiko näin tehdä. Tutkimukseni tuloksilla voidaan näihin keskusteluihin tuoda uutta näkökulmaa, jolla on suuri merkitys, koska se tulee lapsilta itseltään.

Tutkimuksessa haastattelen kuutta 5-6 vuotiasta lasta päiväkotiympäristöissä. Haastattelu kestää noin puoli tuntia. Koko tutkimus toteutetaan aikavälillä 1.1.2019-28.4.2019. Tutkimus on kertatutkimus, eikä jatku muina ajankohtina. Tutkielmaan ei tule näkyville tutkittavien henkilötietoja lainkaan. Tutkimuksen päätyttyä kerätty aineisto hävitetään.

2. MIHIN HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY PERUSTUU

Tutkimukseni henkilötietojen käsittely perustuu EU:n yleiseen tietosuojasetukseen (artikla 6, kohta 1) sekä tutkittavien ja heidän huoltajiensa suostumuksiin. Tutkimusluvat pyydetään lapsilta (suullisesti), lasten huoltajilta, lasten varhaiskasvatuksen opettajilta, päiväkotien johtajilta sekä kunnalta.

3. TUTKIMUKSESTA VASTAAVAT TAHOT

Tutkimuksen tekijä: Veera Veikkolainen

Sähköposti: veera.s.veikkolainen@student.jyu.fi

Tutkimuksen ohjaaja: Kaisu Peltoperä

4. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää esiasteista tietoa lasten omista mielipiteistä piirihetkistä. Tavoitteena on saada alustavaa käsitystä siitä,

pitävätkö lapset piirihetkistä ja kokevatko he ne mielekkäiksi sekä hyödyllisiksi.

Tutkimukseni aineistonkeruun toteutan haastattelemalla 5-6 vuotiaita lapsia päiväkotiympäristöissä. Haastattelumenetelmänä käytän teemahaastattelua. Teemahaastattelu on niin sanotusti puolistrukturoitua, ja siinä edetään etukäteen valittujen teemojen avulla. Tutkimukseen osallistuu 6 lasta.

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ

Haastattelutilanteista pyritään luomaan mahdollisimman mukavia, kodikkaita ja turvallisia lapsille. Haastattelut toteutetaan lasten päiväkotiympäristöissä. Tutkimukseen osallistuminen, eli haastattelu kestää noin 20-30 minuuttia. Lapset saavat haastattelusta mukaansa "kunniakirjan" kiitokseksi.

6. TUTKIMUKSEN MAHDOLLISET HYÖDYT JA HAITAT TUTKITTAVILLE

Tutkimus tuottaa tietoa lasten mielipiteistä ja mielteistä. Lapsille tai heidän huoltajilleen ei koidu haastatteluista haittoja. Tutkimuksen hyödyt näkyvät siinä, että voidaan saada ensimmäisen kerran tutkittua tietoa lasten omista mielipiteistä piirihetkistä. Vastaavaa aihetta ei ole aiemmin juuri tutkittu.

7. HENKILÖTIETOJEN SUOJAAMINEN

Tutkimuksessa kerättyjä tietoja ja tutkimustuloksia käsitellään luottamuksellisesti tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla. Tietoja ei voida tunnistaa tutkimukseen liittyvistä tutkimustuloksista, selvityksistä tai julkaisuista. Tutkimuksessa kerätään lasten nimet ja iät haastatteluiden muistintupien yhteyteen sekä suostumuslomakkeisiin vanhempien ja lasten nimet. Muita henkilötietoja ei kerätä.

Haastattelut äänitetään nauhurille, ja niissä pyritään olemaan mainitsematta henkilötietoja lainkaan. Tämän jälkeen äänitteet kirjoitetaan auki, eli litteroidaan. Litteroidut haastattelut analysoidaan selkeyttämällä ja luokittelemalla niin, että saadaan selkeitä tutkimustuloksia. Henkilö- tai tunnistetietoja ei tule näkymään kirjallisissa analyysseissä eikä itse tutkimuksen raportissa eli tutkielmassa lainkaan. Tutkimusraportissa käytetään lyhyitä suoria lainauksia haastatteluista. Aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua pysyvästi.

Tutkimustuloksissa ja muissa asiakirjoissa tutkittaviin viitataan vain tunnistekoodilla, esimerkiksi L1, L2 ja L3. Kirjallisia aineistoja säilytetään

Jyväskylän yliopiston tietoturvalisessä järjestelmässä koko tutkimuksen ajan sekä Jyväskylän yliopiston tutkimusaineiston käsittelyä koskevien tietoturvakäytänteiden mukaisesti.

8. TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksesta valmistuu opinnäytetyö.

9. TUTKITTAVAN OIKEUDET JA NIISTÄ POIKKEAMINEN

Tutkittavalla on oikeus peruuttaa antamansa suostumus, kun henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Jos tutkittava peruuttaa suostumuksensa, hänen tietojansa ei käytetä enää tutkimuksessa.

Tutkittavalla on oikeus tehdä valitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli tutkittava katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä. (Lue lisää: <http://www.tietosuoja.fi>).

Tutkimuksessa ei poiketa muista tietosuojalainsäädännön mukaisista tutkittavan oikeuksista.

HENKILÖTIETOJEN SÄILYTTÄMINEN JA ARKISTOINTI

Kaikkea tätä tutkimusta koskevaa materiaalia säilytetään Jyväskylän yliopiston tietojärjestelmässä, henkilökohtaiselle suojatulla asemalla. Materiaaleja säilytetään ilman tunnistetietoja, anonymisoituna. Tutkimuksen jälkeen aineisto hävitetään.

10. REKISTERÖIDYN OIKEUKSIEN TOTEUTTAMINEN

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista voit olla yhteydessä tutkimuksen tekijään.

Liite 5. Haastattelukysymykset.

Teema: "Oma mielipide piirihetkistä"

Esimerkkikysymyksiä tai johdattelevia kysymyksiä:

- Onko teidän ryhmässä piirejä?
- Mihin aikaan/ milloin teillä on piiri?
- Mitä siellä piirissä tehdään?
- Mitä aikuiset tekevät piirissä?
- Mitä lapset tekevät piirissä?
- Minkälaista sinusta siellä piirissä on?

- Oletko ollut ennen eskaria/viskaria myös päiväkodissa?
- Missä ryhmässä sinä silloin olit?
- Oliko siellä (edellisen ryhmän nimi) piirejä?
- Muistatko mitä siellä piireissä tehtiin?
- Minkälaista sinusta siellä (edellisen ryhmän) piireissä oli?

- Tykkäätkö sinä piireistä? / Onko piiriin kiva mennä? / Mikä siellä piirissä on kiva?
- Mikä on kaikista mukavinta puuhaa piireissä?
- Mikä ei ole ehkä niin kiva piireissä?